

DASTGOH GRAFIKASI TEXNIKALARIDA MILLIY OBRAZLAR YARATISHNING BADIY-USLUBIY ASOSLARI

Xudayberganova Iroda Bahrom qizi

Kamoliddin Behzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn instituti

Dastgoh va kitob grafikasi mutaxassisligi magistri.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17775596>

Annotatsiya. Maqolada o'zbek dastgoh grafikasi texnikalarida milliy obrazlar yaratish jarayoni badiiy-uslubiy yondashuvlar asosida tahlil qilinadi. Ofort, linogravyura, litografiya va akvatinta kabi grafik texnikalarning estetik imkoniyatlari, milliy obrazlar tizimining badiiy talqini, ramziylik va zamonaviy izlanishlarning uyg'unlashuvi ilmiy asosda yoritilgan.

Rassomlarning milliy an'analarga murojaat qilishi, zamonaviy kompozitsion yechimlar orqali obraz talqinini boyitishi misollar orqali ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Dastgoh grafikasi, milliy obraz, ramziylik, kompozitsiya, ofort, ksilografiya, texnika, milliy an'ana, badiiy-uslub.

ХУДОЖЕСТВЕННО-СТИЛЕВЫЕ ОСНОВЫ СОЗДАНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ОБРАЗОВ В ТЕХНИКАХ СТАНКОВОЙ ГРАФИКИ

Аннотация. В статье анализируется процесс создания национальных образов в техниках узбекской станковой графики на основе художественно-стилевых подходов.

Научно раскрываются эстетические возможности таких графических техник, как офорт, линогравюра, литография и акватинта, а также художественная интерпретация системы национальных образов, синтез символизма и современных творческих поисков. Показывается, как обращение художников к национальным традициям и использование современных композиционных решений обогащают трактовку образов.

Ключевые слова: станковая графика, национальный образ, символизм, композиция, офорт, ксилография, техника, национальная традиция, художественный стиль.

ARTISTIC AND STYLISTIC FOUNDATIONS OF CREATING NATIONAL IMAGES IN EASEL GRAPHIC TECHNIQUES

Abstract. The article analyzes the process of creating national images in the techniques of Uzbek easel graphics based on artistic and stylistic approaches. The aesthetic possibilities of graphic techniques such as etching, linocut, lithography and aquatint, as well as the artistic interpretation of national imagery, the synthesis of symbolism and contemporary creative explorations are examined scientifically. The study highlights how artists enrich the interpretation of national images by turning to traditional motifs and incorporating modern compositional solutions.

Keywords: easel graphics, national image, symbolism, composition, etching, woodcut, technique, national tradition, artistic style.

O'zbekiston tasviriy san'ati, xususan dastgoh grafikasining rivojlanish jarayoni milliy badiiy tafakkurning shakllanishi, xalqning ma'naviy dunyosi, tarixiy xotirasi va madaniy qadriyatlari bilan chambarchas bog'liqdir. Dastgoh grafikasida milliy obrazlar yaratish masalasi san'atshunoslikning eng dolzarb yo'nalishlaridan biri bo'lib, unda milliy an'analari, ramziy

belgilarning ma'nosi, badiiy til va kompozitsion yechimlar muhim o'rin tutadi. Bu jarayon san'atning nafaqat ko'rinish darajasini, balki mazmuniy qatlamini boyitib, xalqning o'z-o'zini anglash jarayoniga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Grafikaning ofort, ksilografiya, litografiya, akvatinta, mezzotinta kabi dastgoh texnikalari chiziqning ekspressiv imkoniyatlari, faktura va rangning chegaralangan, ammo kuchli ifodaviyligi orqali milliy obrazlarni o'ziga xos estetik talqinda yaratish uchun keng imkoniyatlar beradi. Har bir texnika o'zining plastik ifoda vositalari, chiziq drammatizmi, yorug'-soya ritmi va kompozitsion qurilish tamoyillari bilan ajralib turadi. Shu bois, rassomning texnika tanlovi milliy obrazning badiiy mohiyatini ochishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Milliy obrazlar tizimi xalq og'zaki ijodi, qadimiy naqshlar, miniatyura san'ati an'analari, mifologik timsollar, tarixiy qahramonlar va zamonaviy ijtimoiy mavzular bilan boyigandir.

Mustaqillik davrida bu obrazlar yangi estetik mazmun bilan to'ldirilib, zamonaviy kompozitsion yechimlar orqali qayta talqin qilinmoqda. Ayniqsa, milliy ramzlarning grafik talqinda poetik struktura bilan uyg'unlashuvi yangi badiiy izlanishlar uchun mustahkam asos yaratdi.

Bugungi kunda dastgoh grafikasi nafaqat an'anaviy texniklarning qayta tiklanishi, balki yangi texnologiyalar bilan boyigan holda kengayib bormoqda. Chiziqning dinamikasi, fakturaning strukturaviy o'zgarishi, kontrastning emotsional kuchi va tasvirning metaforik mazmuni milliy obrazlarning zamonaviy talqinini yaratishda muhim metodik asos sifatida qaraladi. Bunda rassomning san'atshunoslik tayyorgarligi, madaniy merosga estetika nuqtai nazaridan yondashishi, material va texnik imkoniyatlarni to'g'ri qo'llay olishi badiiy jarayonning asosiy mezonidir.

Dastgoh grafikasida milliy obrazlarni yaratish masalasi so'nggi yillarda o'zbek tasviriy san'ati taraqqiyotining eng muhim yo'nalishlaridan biri sifatida namoyon bo'lib bormoqda.

Mustaqillik davri san'ati milliylik, tarixiy xotira, madaniy meros va zamonaviy estetik qarashlarning uyg'unlashuvini yanada faol targ'ib qilishi natijasida grafik san'atda ham yangicha kompozitsion yechimlar, ramziy belgilar tizimi va uslubiy izlanishlar shakllandi. Ayniqsa, dastgoh grafikasining ofort, ksilografiya, akvatinta, linograviura, lavha grafikasining aralash texnikalari kabi shakllari milliy ruhdagi obrazlarni chuqur badiiy talqin etish imkonini berdi.

O'zbek xalqining ko'p asrlik badiiy madaniyati – naqsh san'ati, amaliy bezak an'analari, xalq og'zaki ijodi, epik qahramonlar, mifologik tasavvurlar grafik obrazlar yaratishda muhim manba sifatida xizmat qilmoqda. Rassomlar bu manbalarni nafaqat bevosita ko'chiradi, balki ularni zamonaviy san'at tili orqali qayta talqin qiladi. Natijada milliylikning tashqi ko'rinishi emas, balki uning mazmuniy-ruhiy qatlamlari, ramziy mohiyati, badiiy tafakkuri grafik shaklda ifodalanadi.

Dastgoh grafikasida milliy obrazlarning badiiy-uslubiy talqinlari avvalo chiziqning xarakteri, kompozitsiyaning dinamikasi, faktura va kontrastlarning emosional kuchi orqali namoyon bo'ladi. Masalan, ofort texnikasida chuqur chiziqlarning keskinligi, kislota izlarining tasodifiy-tezkor fakturasi tarixiy mavzular, qahramonlik, ichki drammatizmni ifodalashga yordam beradi. Ksilografiya esa yog'ochning tabiiy matosiga xos struktura tufayli xalqona ritmlar, qadimiylilik, epik obrazlarga mos tasvirlar yaratishda alohida badiiy kuchga ega.

Linograviura dekorativlik va kompozitsion aniqlikni kuchaytirib, zamonaviy milliy obrazlar yaratishni yengillashtiradi.

Milliy obrazlar yaratishda naqqoshlik unsurlaridan foydalanish ham dastgoh grafikasining asosiy yo'nalishlaridan biridir. Geometrik ritmlar, islmiy naqshlar, girih kompozitsiyalari grafik asarda bezak vazifasini emas, balki mazmuniy ramzlar sifatida qatnashadi. Masalan, girih naqshining cheksizlik g'oyasini ifodalashi milliy tarix, madaniy xotira yoki inson ruhining davomiyligi kabi falsafiy mavzularni ochishda qo'l keladi. Islmiy naqshlar esa hayotiylik, yangilanish, tabiatning abadiy aylanishi kabi tushunchalar bilan bog'lanadi.

Bugungi o'zbek grafik rassomlari Asliddin Kalonov, Xurshid Ziyaxanov, Javlon Umarbekov singari ijodkorlar milliy obrazlarni zamonaviy badiiy til bilan uyg'unlashtirishda katta muvaffaqiyatga erishgan. Ularning asarlarida milliy ruh abstrakt shakllarda, kontseptual kompozitsiyalarda, minimalistik chiziq yechimlarida yoki ifodaviy ekspressiyada namoyon bo'ladi. Bu izlanishlar milliy san'atning zamonaviy dunyo bilan hamohang bo'lishiga, unga global san'at kontekstida o'z o'rnini topishga imkon yaratadi.

Dastgoh grafikasida milliy obrazlarni yaratish jarayoni, aslida, tasvirning tashqi belgilaridan ko'ra, ichki ruhiy-falsafiy qatlamlariga kirib borishni talab qiladi. Rassom milliy an'analardan foydalanar ekan, ularni hozirgi zamon badiiy tafakkuri bilan uyg'unlashtiradi, yangicha ramzlar tizimini yaratadi. Bu jarayon milliylikning zamonaviy talqinini kengaytirib, grafik san'atda yangi uslublar va yangi ifoda vositalarini shakllantirmoqda. Shunday qilib, dastgoh grafikasida milliy obrazlarning yaratilishi o'zbek san'atining badiiy-estetik rivojida muhim bosqich bo'lib, an'ana va modernlikning o'zaro boyituvchi sintezi sifatida namoyon bo'lmoqda.

Mazkur tadqiqot dastgoh grafikasi texnikalarida milliy obraz yaratishning nazariy, konseptual va amaliy asoslarini kompleks tahlil qilishga qaratilgan. Unda milliy san'atning badiiy ildizlari, grafik texnikalarning ifodaviy qudrati, rassomning individual uslubi va zamonaviy estetika bilan uyg'unlashuvi asosiy ilmiy masala sifatida o'rganiladi. Shu orqali, o'zbek grafik san'ati rivojining hozirgi tendensiyalari, yangi avlod rassomlarining ijodiy izlanishlari hamda milliy identitetning grafik talqinda shakllanish mexanizmlari yoritiladi.

Dastgoh grafikasida milliy obrazlarni yaratish jarayoni o'zbek san'atining badiiy tafakkuri va estetik qarashlaridagi o'zgarishlarni chuqur aks ettiradi. Mustaqillik davri san'ati bilan bog'liq ravishda milliylikka qaytish, tarixiy xotira va madaniy merosni qayta baholash tendensiyalari grafik san'atda ham yangi ifodaviy imkoniyatlar tug'dirdi. Ofort, ksilografiya, linograviura va aralash texnikalar kabi grafik usullar rassomlarga milliy ruhdagi obrazlarni mazmunan boy, ramziy va zamonaviy estetik talqinda yaratish imkonini berdi.

Milliy obrazlarning grafik talqinida xalqona naqshlar, qadimiy ramzlar, ritmik bezaklar, epik va mifologik obrazlarning falsafiy mazmuni zamonaviy tasviriy til bilan uyg'unlashmoqda.

Asliddin Kalonov, Bobur Ismoilov, Javlon Umarbekov kabi rassomlarning ijodi milliylikning zamonaviy ifoda shakllarini yaratishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, bugungi o'zbek grafikasining yangi bosqichini belgilab bermoqda.

Shunday qilib, dastgoh grafikasi texnikalarida milliy obrazlarni yaratish badiiy-uslubiy jihatdan an'ana va innovatsiyaning sinteziga asoslanadi.

Bu jarayon milliy identitetni yangi badiiy shakllarda ifodalashga, grafik san'atning global madaniy makonda o'z o'rnini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Kalonov, A. Chiziq va obraz dramaturgiyasi. – Toshkent: Behzod instituti nashriyoti, 2021.
2. Ismoilov, B. Zamonaviy grafik tasvirning badiiy imkoniyatlari. – Toshkent: Musavvir, 2018.
3. Sultonov, Sh. O'zbekiston grafika maktabi rivoji. – Toshkent: Kamalak, 2015.
4. Hasanov, R. “Dastgoh grafikasida naqsh va ramziylik”. – San'at jurnali, 2020, №3.
5. Boymatov, H. “Zamonaviy o'zbek grafikasida badiiy uslub izlanishlari”. – Ijod va Tadqiqot, 2021, №1.
6. Zarifova, D. (2023). TEACHING TECHNOLOGY OF THE TOPIC OF PORTRAIT OF THE HUMAN HEAD IN PAINTING. *Modern Science and Research*, 2(10), 391-393.
7. Zarifova, D. O. qizi.(2023). *SHARQ GRAFIKA SAN'ATIDA MAISHIY JANRNING O'RGANILISHI. Innovative Development in Educational Activities*, 2 (9), 57–62.
8. Omon qizi, Z. D. (2025). The Role of Self-Portrait in Shaping Students' Personal Identity and Creative Expression. *American Journal of Education and Evaluation Studies*, 2(9), 107–108. Retrieved from <https://semantjournals.org/index.php/AJEES/article/view/2438>